

Катедра “Земеделска техника” на Русенския университет Началото

Иван Неделчев

Department of “Agricultural Engineering” at the Ruse University: The department of “Agricultural Engineering” was established in 1952 at the State Polytechnic in Sofia. The article deals with information about the subjects included in the department according to the syllabus, about the number of classes per term for the first lecturers. In 1954 the department was transferred, together with the students and lecturers, to the Ruse Institute in Mechanization and Electrification of Agriculture, together with the students of the same specialty and the teachers of the department. Data has been given about the teachers at the department. Data has also been supplied about the lecturers at the department in Ruse until 1960.

Key words: university education, agricultural machinery.

1. Предварителни сведения

През 1921 г. към Софийския университет е открит *Агрономически факултет*. Дотогава агрономи за България се обучавали в чужбина.¹ Един от създателите на факултета е *Иван Тодоров Странски* (1886–1959), който от 1927 г. е професор, а от 1936 г. – академик.

Студентите по “агрономство” в открития факултет са получавали знания и по “*земеделска машинария*”, в която се включвало всичко – от мотика, сърп, рало, железен плуг, пръскачки и др., до парен локобил и мотори. Още в самото начало обучението на студентите по тази “*машинария*” е възложено на привлечения от Иван Странски асистент инж. Борис Илиев.

акад. Иван Странски

проф. инж. Борис Илиев

Инж. Борис Андреев Илиев е роден на 15.VIII.1896 г. в Пловдив. След завършване на средно образование започва да учи “математика” в Софийския университет, но скоро се прехвърля в Берлинското висше техническо училище. От 1916 г. до 1919 г. прекъсва учението си заради участие в Първата световна война.

През 1922 г. завършва “машинно инженерство” в Берлин. Бил е на специализация в Унгария, Германия и САЩ. В САЩ защитава научен труд по “Теория на меленето” и получава научната степен “*Master of sciences*”. Той е първият машинен инженер в България удостоен с професорско звание.

Проф. инж. Борис Илиев следи развитието на земеделската техника по света и в продължение на 50 години той е в нашата страна ерудитът в тази област. И до последните дни на живота си той няма със своите събеседници друга тема за разговор освен земеделските машини. Това не означава, че е бил ограничен човек. Напротив, с това се подчертава страстта му към проблемите на механизацията на земеделието. На лекции и извън тях с увлечение споделя видяното от него в университетите на Германия, САЩ и др. страни, а също така и видяното по панаири и изложби. Това освежава материала, задържа вниманието на студентите. Около него израстват много научни работници, получили са знания за земеделските машини хиляди агрономи

¹ Работата е написана въз основа и на лични документи, и на лични спомени. Възможни са някои неточности.

и много стотици машинни инженери.

Проф. инж. Борис Илиев е *основател и ръководител на катедра "Механизация на земеделието" в Агрономическия факултет* до пенсионирането си. Твърде рано обаче се влошава силно зрението му. Към 50-те си години вече не разпознава добре хората и това, разбира се, му създава проблеми.

2. Поява на специалност „Земеделска техника“ и на катедра „Земеделска техника“

През 1945 г. в България се открива *Софийската държавна политехника*, в която има и отдел по *„машинно инженерство“*. До 1949 г. студентите от този отдел не са обучавани по специалности. На някои от тях обаче са давани да разработват земеделска машина като курсов проект.

От учебната 1949/1950 г. *„машинното инженерство“* в Държавната политехника се профилира. Обособени са специалностите *„Общо машиностроене“*, *„Топлотехника“*, *„Самолетостроене“*, *„Автомобилна техника“*, *„Железнична техника“*, *„Текстилна техника“* и *„Земеделска техника“*.

Организатор на обучението на студентите от специалността „Земеделска техника“ в Държавната политехника в София е проф. инж. Борис Илиев, който работи в Политехниката по съвместителство.

През зимния (V) семестър на учебната 1949/1950 г. студентите от III курс на специалността *„Земеделска техника“* слушат лекции по учебната дисциплина *„Агротехника“* (2 часа седмично) при доц. П. Боянов и лекции по *„Почвознание и основи на земеделското растениевъдство“* (2 часа лекции и 2 часа упражнения), също при доц. П. Боянов, който работи към Политехниката като хоноруван преподавател. Същите студенти през следващия (VI) семестър изучават *„Агротехника“* също при доц. П. Боянов с хорариум 1 час лекции и 1 час упражнения седмично.

През зимния (VII) семестър на учебната 1950/1951 г. студентите, за които става дума, слушат лекции по дисциплината *„Земеделски машини“* при проф. Борис Илиев с хорариум 4 часа лекции и 5 часа упражнения седмично и *„Механизация на селското стопанство“* с хорариум 1 час лекции и 1 час упражнения с преподавател Анастас Калоянов, който работи като хоноруван преподавател. През следващия (VIII) семестър изучаването на *„Земеделски машини“* продължава с хорариум 4 часа лекции и 1 час упражнения.

През последния, зимния (IX), семестър на учебната 1951/1952 г. се изучават учебните дисциплини:

- *„Земеделски машини“* с хорариум 4 часа седмично упражнения (курсоев проект);
- *„Експлоатация на земеделските машини“* с хорариум 2 часа лекции и 4 часа упражнения, водени от хонорувания преподавател Анастас Калоянов;
- *„Организация на ремонта в Машинно-тракторна станция“* (МТС), с хорариум 2 часа лекции и 4 часа упражнения, водена от хонорувания преподавател инж. Емил Николов Данков.

Същите студенти през лятото на учебната 1950/1951 г. са на *едномесечна производствена практика в МТС*, а през летния семестър на учебната 1951/1952 г. – на *тримесечна преддипломна практика в машиностроителен завод*.

Обучението завършва с разработка на дипломен проект, който се защитава пред комисия.

Описаното се отнася за студентите от специалност *„Земеделска техника“* от випуска на Политехниката през 1952 г. За випуска от 1953 г. и випуска от 1954 г. картината е приблизително същата.

През летния семестър на учебната 1951/1952 г. инж. Емил Данков е избран за редовен преподавател по *„Ремонт на машинно-тракторния парк“* (РМТП). Лекциите по *„Експлоатация на машинно-тракторния парк“* (ЕМТП) се възлагат на доц. к.т.н Иван Иванович Кисельов от Московския институт по механизация и елект-

рификация на селското стопанство, който е командирован при Софийската политехника за учебната 1952/1953 г.

Към Политехниката е оформена катедра „Земеделска техника“ в състав: проф. инж. Борис Илиев (по съвместителство) и преподавателя инж. Емил Данков. Към нея се числи и доц. Кисельов. *(На 1.IX.1952 г. в студентската книжка на дипломанта Иван Неделчев като титуляр на катедра „Земеделска техника“ се е подписал проф. Борис Илиев).*

През месец декември на 1952 г. Иван Неделчев Христов завършва висшето си образование по специалността „Земеделска техника“, оставен е за редовен асистент по Земеделски машини и става трети член на катедра „Земеделска техника“. Преподавателят инж. Емил Данков се хабилитира като редовен доцент по РМТП, а през летния семестър на учебната 1953/1954 г. към катедрата е назначен доц. Здравко Гунчев.

Студентите от специалност „Земеделска техника“ от випуск 1955 г. (последният по тази специалност в Политехниката), имат следните учебни дисциплини от катедра „Земеделска техника“:

- в V семестър – „Земеделие и растениевъдство“ – 2 часа седмично лекции, водени от доц. П. Боянов;
- в VI семестър – „Земеделие и растениевъдство“ – 3 часа лекции и 2 часа упражнения, водени от доц. П. Боянов и „Животновъдство“ – 2 часа лекции и 1 час упражнения, водени от доц. Здравко Гунчев;
- в VII семестър – „Теория, конструкция и разчет на селскостопански машини (ССМ)¹“, 2 часа лекции, водени от проф. Борис Илиев и 1 час упражнения, водени от асистента инж. Иван Неделчев и „Експлоатация на машинно-тракторния парк“, 4 часа лекции, водени от доц. Иван Иванович Кисельов и 4 часа упражнения, водени от асистента инж. Мильо Калев;
- в VIII семестър – „Теория, конструкция и разчет на ССМ“ – 4 часа лекции, водени от проф. Б. Илиев и 2 часа упражнения, водени от инж. Иван Неделчев;
- в IX семестър – „Теория и конструкция на ССМ“ – 6 часа лекции и 2 часа упражнения, водени от проф. Б. Илиев, „Ремонт на машинно-тракторния парк“, 4 часа лекции и 2 часа упражнения, водени от доц. Емил Данков и „Икономика и организация на селскостопанските предприятия“ – 2 часа лекции, водени от доц. Здравко Гунчев;
- в X семестър – „Теория и конструкция на ССМ“ – 3 часа лекции и 4 часа упражнения (курсов проект), водени от проф. Б. Илиев, „Ремонт на машинно-тракторния парк“ – 4 часа лекции, водени от доц. Е. Данков

3. Факултет по механизация и електрификация на селското стопанство

През учебната 1953/1954 г. към *Селскостопанската академия в София* е открит *Факултет по механизация и електрификация на селското стопанство (ФМЕСС)* със студенти в I, II и III курсове. Студентите от II и III курсове са заделени от Политехниката, а в първи са приети с конкурс във факултета. Основната част от преподавателите са хонорувани. *Доц. Иван Иванович Кисельов* е оставен като преподавател още една година, но този път – към ФМЕСС. Той няма занятия със студентите от факултета по механизация, а е само консултант при организацията на учебния процес. Лекции обаче води със студентите по специалността „Земеделска техника“ на Политехниката. Така започва подготовка на машинни инженери по земеделска техника на две места – в Политехниката и в Селскостопанската академия (ССА). Първите се подготвят за конструктори на селскостопански машини, а вторите за ремонта и експлоатацията им. Всъщност това продължава само две години. Ка-

¹ При випуск 1954 г. (и след това) учебната дисциплина „Земеделски машини“ се именува „Селскостопански машини“, тъй като в учебния план на специалността „Земеделска техника“ се включват и учебни дисциплини по механизация на животновъдството.

тедрата „Механизация на селското стопанство“ на ССА, чиито ръководител е проф. Борис Илиев, се числи към ФМЕСС.

4. Институт по механизация и електрификация на селското стопанство

С постановление на Министерския съвет от 26.IX.1954 г. Факултетът по механизация и електрификация на селското стопанство се обособява като самостоятелно висше училище под името *“Висш институт по механизация и електрификация на селското стопанство” (ВИМЕСС)* и се премества в Русе. Учебните занятия в Русе започват на 6.X.1954 г. с 337 студенти, разпределени неравномерно в четири курса (I, II, III и IV), с 14 редовни и много хонорувани преподаватели, основно от София.

Със същото постановление в Русе се преместват студентите от специалност *“Земеделска техника”* и членовете на катедра *“Земеделска техника”* на Политехниката. От членовете на катедрата, в Русе отиват доц. инж. Емил Данков и инж. Иван Неделчев.

Още докато специалността *“Земеделска техника”* се числи към Политехниката, е преименувана на *“Селскостопанско машиностроене (ССМ)”*.

По време на едногодишното съществуване на ФМЕСС в София, към катедрата *“Механизация на селското стопанство”* на ФМЕСС, на която проф. Борис Илиев е редовен ръководител, асистент по *“Селскостопански машини”* е инж. Иван Николов Георгиев. През същата учебна година към същата катедра са приети за асистенти: инж. Богомил Тотев Антонов – по *“Трактори”*, инж. Нако Иванов Наков – по *“Ремонт на машините”* и инж. Мильо Калев – по *“Експлоатация на машинно-тракторния парк”*, и тримата завършили висшето си образование в Руската федерация. Към катедрата се числят и други преподаватели, но тук са упоменати само тези, които са се превърнали в Русе.

Инж. Иван Георгиев се премества в Русе, но само за десетина дни, след което заминава на редовна аспирантура в Москва. В Русе се премества също инж. Богомил Антонов, но към новосъздадената катедра *“Трактори и автомобили”*, а един семестър по-късно – към катедра *“Технология на машиностроенето и металиите”*. Преместват се също инж. Нако Наков и инж. Мильо Калев, но към новосъздадената катедра *“Ремонт и експлоатация на машинно-тракторния парк”*.

В Русе проф. инж. Борис Илиев продължава преподаването на *дисциплината “Земеделски машини”* под наименованието *“Селскостопански машини (ССМ)”* по съвместителство, като е и ръководител на *едноименната катедра (ССМ)*. По-късно се пенсионира и почина на 12.IX.1981 г.

През 1996 г., във връзка със стогодишнината от рождението му, в София е устроено възпоменателно тържество с доклади и спомени за неговата дейност.

В Русе от 17.X.1954 г. като асистент по Селскостопански машини започва работа токущо завършилият специалността *„Земеделска техника”* към Софийската политехниката инж. Стефан Иванов Станев.

С други думи, през първата 1954/1955 учебна година в катедра *“ССМ”* към ВИМЕСС в Русе се числят професорът по съвместителство Борис Илиев и редовният асистент инж. Стефан Станев.

През лятото на 1955 г. към катедрата по ССМ в Русе е назначен инж. Райчин Янкулов Пърмов, а през 1957 г. от Москва се завръща като кандидат на техническите науки инж. Иван Николов Георгиев и поема ръководството на катедрата.

В учебния план на студентите на ВИМЕСС са включени учебните дисциплини *„Земеделие”* и *„Животновъдство”*. Те се числят към катедра ССМ и са преподавани от хоноруваните преподаватели Панайот Станев и Стефан Парпулов. От 1958 г. *„Земеделие”* преподава к.с.н Надежда Гаврилова.

От бившата катедра *“Земеделска техника”* на Софийската политехника, както бе упоменато, в Русе идват доц. инж. Емил Данков и инж. Иван Неделчев. В Русе обаче те преминават в други катедри. Доц. инж. Емил Данков оглавява новосъз-

дадената катедра “Ремонт и експлоатация на машинно-тракторния парк”, а инж. Иван Неделчев започва преподаването на дисциплината “Теория на механизмите и машините” (ТММ) към новосъздадената катедра “ТММ и Машинни елементи”.

5. Биографични бележки за първите редовни преподаватели на катедра “Земеделска техника”

Доц. инж. Емил Данков е роден в Силистра на 2.III.1913 г. Ражда се след като баща му е починал и остава на грижите на майка си и дядо си, който е бил заможен търговец. Наскоро след това Силистра е под румънска окупация, която прекъсва между 1916 г. и 1919 г. и отново е в окупация от 1919 г. до 1940 г.

доц. инж. Емил Данков

След завършване на средно образование Емил Данков заминава за Прага и учи машинно инженерство в Немската политехника (по това време в Прага има и Чешка политехника). В Силистра се завръща през 1939 г. като дипломиран машинен инженер, когато Силистра е още в пределите на Румъния. Немската окупация на Чехословакия го заварва там.

След присъединяването на Южна Добруджа през 1940 г. към майка България, инж. Емил Данков е мобилизиран и изпратен като специалист в Беломорието, което по това време е окупирано от българската армия. В Силистра се завръща непосредствено след 9.IX.1944 г. От 1945 г. е на работа в новооткритата Машинно-тракторна станция (МТС) в Русе, а наскоро след това е привлечен на работа като специалист в Министерството на земеделието в София, отговарящ за МТС. И както бе упоменато, започва работа и като хоноруван преподавател и после – като доцент, в Политехниката.

В Русе доц. Емил Данков е изпратен като *заместник ректор на ВИМЕСС* в самото начало, когато се започва, образно казано, от нула, когато трябва да се организира учебен процес в четири курса, да се привлечат редовни и хонорувани преподаватели, да се строи централният учебен корпус, да се строят и да се обзавеждат с апаратура лабораторни корпуси, да се изработват учебни планове и учебни програми и т. н. Ректор е Кръстьо Петров, географ по образование, без научно звание. Преподавателите и асистентите-инженери, доколкото ги има във ВИМЕСС, са току що завършили висшето си образование. Емил Данков е човекът от ВИМЕСС, който организира всичко и който може да сътрудничи със строителите. Него търсят за електрическата инсталация, за водоснабдяването и т. н.

Емил Данков беше много общителен човек. Разговаря с всички, бърза той да поздравя срещаните, независимо дали са професори или чистачки, по-възрастни или по-млади от него.

Когато през 1958 г. е решено академичните ръководни длъжности да бъдат заемани само от хабилитирани лица, доц. инж. Емил Данков е избран за *ректор на ВИМЕСС* и като такъв ръководи ВИМЕСС един мандат.

По време на т. нар. “майски събития” Данков взема активно участие на страната на защитниците на техническия профил на ВИМЕСС и бива наказан с преместване през 1964 г. в Машинно-електротехническият институт в София, в института откъдето е изпратен в Русе.

Данков почина от мозъчен инсулт през 1978 г.

В знак на благодарност за заслугите на доц. Емил Данков при създаването и укрепването на Русенския университет, на тържество, организирано от ректора проф. Борис Томов, на 22.X.1998 г., лекционната зала 307 в централния учебен корпус на Русенския университет бе наименувана “Зала доц. инж. Емил Данков”.

Инж. Иван Неделчев е роден в с. Сребърна, Силистренско, на 17.VIII.1927 г. Както бе посочено, по това време Южна Добруджа е в пределите на Румъния. Той завършва начално образование в Българското частно училище в Силистра, където баща му е учител. Учи в Българския частен лицей в Силистра, но завършва средно образование в Силистренската смесена гимназия, когато Южна Добруджа е вече в пределите на майка България.

Висше образование завършва през 1952 г. като машинен инженер по специалността “Земеделска техника” в Държавната политехника в София и остава по покана от Академичния съвет на Политехниката, както бе посочено, като редовен асистент по “Земеделски машини”.¹

През 1963 г. се хабилитира като доцент по “Теория на механизмите и машините”. Взема активно участие при създаването и ръководенето на ВИМЕСС. Четири мандата е декан на Факултета по механизация на селското стопанство на ВИМЕСС (по късно наречен *Аграрно-индустриален факултет*), един мандат е заместник ректор и 25 години ръководител на катедра.

На 28.XI.1997 г. Академичният съвет на Русенския университет присъди на доц. Иван Неделчев почетното научно звание “*Заслужил професор*”. Той е първият носител на това звание в Русенския университет.

Инж. Иван Николов Георгиев е роден през 1925 г. в с. Болярово, Бургаско, в семейство на бежанци от Източна Тракия. Висше образование като машинен инженер завършва през 1951 г. в Държавната политехника в София. След работа в производствено предприятие е избран, както бе упоменато, за асистент по “Селскостопански машини” към Факултета по механизация на селското стопанство при Селскостопанската академия в София.

проф. д.т.н. Иван Георгиев

Инж. Иван Георгиев, както също бе упоменато, завършва редовна аспирантура в Московския институт по механизация на селското стопанство през 1957 г. и се завръща в Русе като преподавател и ръководител на катедра “Селскостопански машини”.

През 1961 г. инж. Иван Георгиев се хабилитира като доцент и е избран за заместник ректор на ВИМЕСС. По-късно се хабилитира като професор и защитава докторска дисертация. В по-късни години проф. Иван Георгиев е бил отново зам. ректор на ВИМЕСС и после, за известен период, директор на Института по селскостопанско машиностроене в Русе. Бивал е и председател на Специализирания научен съвет по механизация на селското стопанство.

Присъдена му е почетната научна степен “*Доктор хонорис кауза*” на *Дрезденския технически университет*, а през 1992 г. – и на *Русенския университет*.¹

Проф. Иван Георгиев е централна фигура във ВИМЕСС и страната по проблемите на механизацията на селското стопанство в продължение на 33 години.

Почина на 4.XI.2000 г.

За значимите заслуги на проф. дтн Иван Георгиев за създаването и укрепването

доц. инж. Иван Неделчев

¹ Обстоятелството, че инж. Емил Данков и инж. Иван Неделчев са първите редовни преподаватели на катедрата, и че и двамата са от Силистра, е случайно.

¹ Той и проф. Марко Тодоров са първите лица, удостоени с тази почетна научна степен, въведена в Русенския университет по времето когато ректор е проф. Борис Томов. По предложение на проф. Б. Томов в Русенския университет е въведено и почетното научно звание „Заслужил професор”.

на Русенския университет Академичният съвет на Русенския университет, на тържество на 18.V.2001 г., назова лекционната зала 407 на централния учебен корпус на университета *“Зала проф. д-тн Иван Георгиев”*

Инж. Стефан Иванов Станев е роден на 5.VI.1931 г. в с. Долна Оряховица, Велико Търновско в учителско семейство. Висше образование завършва като машинен инженер по специалността *“Земеделска техника”* през 1954 г., и веднага е поканен от доц. Емил Данков за асистент по *“Селскостопански машини”* във ВИМЕСС. Постъпва на работа на 17.X.1954 г., десет дни след започване на учебните занятия в Русе.

доц. к.т.н. Стефан Станев

Стефан Станев е първият защитил във ВИМЕСС кандидатска дисертация – още през 1959 г., в самото начало на съществуването на института. Той разработва в дисертацията си теорията на конусните сита като задочен аспирант, с ръководител проф. Борис Илиев, на когото е асистент. Хабилитира се като доцент през 1970 г. Участва активно в работата на катедрата и на Института по селскостопанско машиностроене в Русе.

Инж. Райчин Янкулов Пръмов е роден в с. Войнягово, Карловско през 1929 г. Завършва като машинен инженер по селскостопанско машиностроене в Харковския политехнически институт. Във ВИМЕСС постъпва като асистент по ССМ през 1955 г. Защитава кандидатска дисертация. През 1966 г. напуска ВИМЕСС и се установява на работа в Министерството на земеделието в София.

инж. к.т.н. Райчин Пръмов

Инженерите Станислав Стаменов, Иван Неделчев, Богомил Антонов и доц. инж. Емил Данков.

(Снимка около 1958 г.)

6. Заключителни бележки

До 1960 г. като асистенти в катедра *“Селскостопански машини”* на ВИМЕСС, след Стефан Станев и Райчин Пръмов, постъпват инженерите: Николай Косев и Славчо Славов (*завършили висшето си образование във ВИМЕСС*), Цани Пенчев, Стефан Шишков и Иван Парашкевов (*завършили висшето си образование в Руската федерация*), и к.с.н. Надежда Гаврилова (*завършила висшето си образование в Агронимическия факултет на Селскостопанската академия в София*). Николай Косев, Надежда Гаврилова, Стефан Шишков и Иван Парашкевов по-късно се хабилират като доценти, а Стефан Шишков и Иван Парашкевов – и като професори.

През следващите години в катедра *“ССМ”* на ВИМЕСС постъпват още лица като асистенти и преподаватели, но настоящият материал, както е обявено, е посветен на *“Началото”*.

Благодарности: Благодаря на доц. д-р Петър Коев, гл. ас. инж. Сергей Антонов и инж. Галина Алипиева за съдействието, което ми оказаха при събирането на материали и оформянето на доклада.

ЛИТЕРАТУРА

Печатни издания

[1] Учени и дейци в селското и горското стопанство в България“ (родени 1814 г.– 1920 г.), Научно селскостопанско историческо дружество в България, „ЕВРОПРОСВЕТА“, Издателство „Земя“, ISBN 954-8345-40-4.

[2] Станев, С. Малко познати имена от българската ботаника. Изд. АИ „проф. Марин Дринов“, 2002.

Архивни материали

[3] Държавен архив – Русе, ф. 824, оп. 1, а.е. 24.

[4] Студентските книжки на бившите студенти на Държавната политехника: доц. Иван Неделчев от випуск 1952 г. и проф. Сабитай Леви от випуск 1955 г.

За контакти: доц. инж. Иван Неделчев, тел.: 081172017